

**Teresa Czerwińska
Aleksandra Pająk
Lucyna Sorn**

***Program nauczania języka kaszubskiego
z elementami wiedzy o Kaszubach***

„Z kaszëbsczim w szkòle”

***„Jô bëm leno chcôł,
Żebë twòji mòwë,
Co jã Pón Bóg dół,
Nie przëkrëłë grobë...”***
Jan Karnowski

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Cele edukacyjne	4
Zadania szkoły	4
Procedury osiągnięcia celów	4
Materiał nauczania	6
klasa I	6
klasa II	14
klasa III	23
klasa IV	35
klasa V	44
klasa VI	56
Cele szczegółowe i przewidywane osiągnięcia ucznia po zrealizowaniu programu	68
Ocena osiągnięć ucznia	69
Ewaluacja	70

WPROWADZENIE

Program nauczania języka kaszubskiego w klasach I – VI szkoły podstawowej „*Z kaszëbsczim w szkòle*” został stworzony w oparciu o Podstawę programową języków mniejszości narodowych i grup etnicznych oraz ścieżki edukacyjnej - Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 grudnia 2002 r. nauka języka kaszubskiego odbywa się w wymiarze 3 godzin tygodniowo, co uwzględnił niniejszy program.

W programie kolejno opisano cele edukacyjne i zadania szkoły, procedury osiągnięcia celów, materiał nauczania wraz z założeniami realizacyjnymi, cele szczegółowe i przewidywane osiągnięcia uczniów dla danych etapów nauczania, ocenę osiągnięć ucznia oraz ewaluację programu.

Treści podstawy programowej zostały osadzone w 6 blokach tematycznych, obowiązujących w każdej klasie:

- I – Mieszkamy na Kaszubach**
- II – Dom i rodzina**
- III – Szkoła i klasa**
- IV – Zainteresowania i zabawy**
- V – Przyroda**
- VI – Zwyczaje i obrzędy.**

Tematyka w danych blokach została tak dobrana, aby stwarzała możliwość realizacji celów edukacyjnych i zadań szkoły. Program ma konstrukcję spiralną. Wiele tematów z danego bloku może powtarzać się w kilku klasach, z tego względu, że wzrasta stopień trudności proponowanych treści nauczania. Sprawi to jednak, że nowe wiadomości i umiejętności zostaną powiązane z wiedzą już posiadaną. Działanie takie pozwoli nauczycielowi ocenić stopień umiejętności językowych poszczególnych uczniów, co zaś pomoże ustalić indywidualne potrzeby uczniów.

Program „*Z kaszëbsczim w szkòle*” można realizować w różnych warunkach szkolnych i z grupą uczniów zróżnicowaną pod względem znajomości języka kaszubskiego. Podaną tematykę należy traktować elastycznie, jednak nie należy rezygnować z całego bloku w danej klasie, gdyż uniemożliwi to realizację założonych celów kształcenia. Biorąc pod uwagę cele i materiał nauczania, należy stosować zasadę: „**ile trzeba – kiedy można**”.

Do realizacji niniejszego programu mogą służyć istniejące na rynku podręczniki i książki pomocnicze, ale także karty pracy stworzone przez autorki programu. Karty pracy „*Z kaszëbsczim w szkòle*” – *materiały pomocnicze* dostosowane są do materiału nauczania i przypisane odpowiedniemu tematowi w klasach I – III. Autorki planują wzbogacić realizację programu także o karty pracy do klas IV – VI.

CELE EDUKACYJNE

1. Wzbogacanie wiedzy ucznia o człowieku, życiu i świecie w oparciu o kontakty z otaczającą rzeczywistością.
2. Kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisania w języku kaszubskim, w różnorodnych sytuacjach komunikacyjnych.
3. Poznawanie regionu kaszubskiego, jego historii, przyrody, tradycji i kultury.
4. Dążenie do uczestniczenia w kulturze kaszubskiej i budzenie szacunku do niej.
5. Rozbudzanie motywacji czytania dzieł literackich i tekstów w języku kaszubskim oraz rozwijanie umiejętności ich odbioru.
6. Rozpoznawanie charakterystycznych cech odrębności tradycji i kultury kaszubskiej.

ZADANIA SZKOŁY

1. Doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania i pisanie oraz odbioru tekstów w języku kaszubskim.
2. Tworzenie sytuacji, w których będzie możliwe stosowanie języka kaszubskiego.
3. Motywowanie do poznawania literatury kaszubskiej.
4. Tworzenie warunków do uczestniczenia w życiu środowiska i kulturze regionu.
5. Rozwijanie w uczniach postaw ciekawości, otwartości i poszanowania innych kultur.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

W celu pełnej realizacji programu i uatrakcyjnienia zajęć, proponuje się wykorzystanie różnorodnych metod i form pracy z dziećmi, takich jak:

- wycieczki,
- lekcje terenowe,
- doświadczenia poszukujące,
- metoda projektu,
- wywiady, rozmowy.

Wiele zajęć można prowadzić w formie zabaw i gier dydaktycznych oraz konkursów, zwłaszcza w klasach I – III.

Uczniowie uczęszczający na lekcje języka kaszubskiego powinni mieć możliwość uczestnictwa w zabawach ze słownictwem, odgadywania zagadek językowych oraz badania przeszłości Kaszubów, np. na podstawie gromadzonych eksponatów.

Oprócz ćwiczeń słownikowych i językowych uczniowie będą poznawać piosenki i tańce kaszubskie oraz przygotowywać teksty i stroje do inscenizacji.

W każdej klasie proponuje się wprowadzenie charakterystycznego dla Kaszub tańca oraz pieśni związanych z określoną tematyką.

W zależności od znajomości języka kaszubskiego oraz możliwości uczniów, nauczyciel może realizować program w dowolnym tempie, a proponowaną tematykę traktować zamiennie.

Uczniowie będą stopniowo poznawać zagadnienia językowe i zdobywać wiedzę o regionie przechodząc od tego, co jest im najbliższe i znane, do zdobywania wiedzy w szerszym zakresie.

MATERIAŁ NAUCZANIA

KLASA I

Materiał nauczania	Tematyka	Założenia realizacyjne	Proponowane karty pracy
I MIESZKAMY NA KASZUBACH			
1. Moja miejscowość	<ul style="list-style-type: none">➤ Spacer po najbliższej okolicy.➤ Historia związana z moją miejscowością.➤ Plan mojej miejscowości.➤ Ważne miejsca w mojej miejscowości.➤ Nauka tańca kaszubskiego „Czinda”.➤ Podchody kaszubskie.	„Z kaszëbsczim w szkòle” zaczynamy od poznania najbliższego otoczenia. Zwrócimy uwagę na nazwy ulic, charakterystyczne miejsca i krajobraz okolicy. Dobrze byłoby zaprosić starszych mieszkańców, aby zapoznali dzieci z historią naszej miejscowości. Po tych działaniach dzieci będą mogły wykonać plan swojej miejscowości i wziąć udział w podchodach kaszubskich. Nauczą się też jednego z tańców kaszubskich.	
2. Symbole Kaszub	<ul style="list-style-type: none">➤ Kaszubska flaga i herb.➤ Pochodzenie Gryfa kaszubskiego.	Poznając własną miejscowość zwracamy uwagę, że należy ona do regionu kaszubskiego. Jest więc okazja do przedstawienia uczniom	I / 1

		podstawowych symboli Kaszub. Dzieci kolorując flagę i herb, dowiadują się, jakie mają one znaczenie i co symbolizują. Zapoznajemy uczniów z legendą F. Sędzickiego „Pochodzenie Gryfa”.	
3. Kaszubskie nuty	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Elementy kaszubskich nut. ➤ Nauka śpiewania. ➤ Pomysł na kaszubskie nuty. 	Kaszubskie nuty są nieodłącznym elementem kultury i folkloru kaszubskiego, stąd już małe dzieci uczą się ich śpiewać. Podczas nauki śpiewania, bawią się językiem, pogłębiając w ten sposób słownictwo kaszubskie. Na zakończenie tego bloku proponujemy dzieciom stworzenie własnych nut obrazkowych, według swojego pomysłu.	I / 2
II DOM I RODZINA			
1. Członkowie rodziny	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Imiona kaszubskie a polskie. ➤ Moja rodzina – nazwy członków. ➤ Drzewo genealogiczne. ➤ Święto mojej Mamy. 	Na początku roku szkolnego dzieci poznają swoje imiona. Jest to okazja do próby poszukania odpowiedników tych imion w języku kaszubskim. Zaproponujemy dzieciom wykonanie drzewka genealogicznego, utrwalimy	II / 1 II / 2 II / 3

		w ten sposób znajomość nazw członków rodziny. Będziemy uczyli się okazywania szacunku i miłości do bliskich.	
2. Części ciała	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Moje ciało. ➤ Ubiór. 	Kiedy już dzieci znają większość polskich liter, można zacząć przyporządkowywać polskim nazwom kaszubskie odpowiedniki. Dzieci będą nazywały części swojego ciała w języku kaszubskim oraz dostosowywały elementy ubioru do poszczególnych części ciała. Można zaproponować dzieciom odrysowywanie postaci na szarym papierze i umieszczanie nazw w odpowiednim miejscu.	<p>II / 4</p> <p>II / 5</p> <p>II / 6</p>
3. Moje zwierzątko	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budowa psa. ➤ Domowe zwierzęta /opieka/. ➤ Projekt domku dla wybranego zwierzątka. 	Proponowana tematyka jest okazją do poznania życia zwierząt. Zwrócimy uwagę na budowę psa, różnice w wyglądzie i zachowaniu niektórych zwierząt. Poznamy zwyczaje i potrzeby domowych zwierząt oraz zaprojektujemy wymarzone mieszkanie dla naszych ulubieńców.	<p>II / 7</p> <p>II / 8</p> <p>II / 9</p> <p>II / 10</p> <p>II / 11</p>

III SZKOŁA I KLASA

1. Mój kolega, moja koleżanka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Imiona kolegów i koleżanek. ➤ Wspólne zabawy. ➤ Wspólne zainteresowania. 	Budowanie więzi między rówieśnikami jest ważnym elementem edukacji. W czasie lekcji języka kaszubskiego stworzymy wiele okazji do poznawania siebie, swoich zainteresowań i wymiany doświadczeń.	<p>III / 1</p> <p>III / 2</p> <p>III / 3</p>
2. Przybory i sprzęty szkolne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zawartość mojego tornistra. ➤ Kolorowe przybory. ➤ Wyposażenie klasy. ➤ Klasa moich marzeń. 	W trakcie realizacji tej tematyki zadbamy o to, aby wygląd klasy odzwierciedlał charakter prowadzonych w niej zajęć. Przy aktywnym udziale dzieci możemy stworzyć kącik regionalny. Zaproponujemy dzieciom prace plastyczne, które nie tylko podniosą ich sprawność manualną, ale również wzbogacą wygląd klasy. „Zajrzymy” do tornistra, poznamy swoje przybory i ich kolorystykę. Na zakończenie zaprojektujemy klasę swoich marzeń.	<p>III / 4</p> <p>III / 5</p> <p>III / 6</p> <p>III / 7</p> <p>III / 8</p> <p>III / 9</p>
3. Dni tygodnia	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dni tygodnia. ➤ Nauka i wypoczynek – dni, w które się uczymy i wypoczywamy. 	Przy każdej nadarzającej się okazji ćwiczymy z dziećmi przeliczanie do 10. Poznanie dni tygodnia daje duże możliwości w tym zakresie. Będziemy kojarzyć poszczególne	<p>III / 10</p> <p>III / 11</p> <p>III / 12</p> <p>III / 13</p> <p>III / 14</p>

		dni tygodnia z pracą bądź wypoczynkiem.	III / 15
4. Pory dnia	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rano, południe i wieczór. ➤ Pory dnia a zegar. 	Kolejnym etapem będzie poznanie określeń związanych z porami dnia. Zaproponujemy dzieciom praktyczne działania: ilustrowanie, inscenizowanie czynności wykonywanych w określonych porach dnia oraz łączenie ich z czasem.	
IV ZAINTERESOWANIA I ZABAWY			
1. Nazwy zabawek	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rodzaje zabawek. ➤ Kolorowe zabawki. ➤ Układamy zabawki. ➤ Moja ulubiona zabawka. 	Zabawka jest bliska każdemu dziecku, które obcując z nią wiele doświadcza i zaspokaja potrzebę zabawy. Poznamy nazwy zabawek w języku kaszubskim, będziemy określać ich kolorystykę, klasyfikować według wielkości, liczebności i przeznaczenia. Na zakończenie tematyki pozwolimy dzieciom zaprojektować i wykonać własną lub wymarzoną zabawkę.	IV / 1 IV / 2 IV / 3 IV / 4 IV / 5 IV / 6
V PRZYRODA			
1. Pory roku	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kolory jesieni. ➤ Pogoda w różnych porach roku. ➤ Zimna, biała zima. ➤ Projektowanie sukienek dla 	Pory roku oferują bogactwo kolorów i wrażeń zmysłowych. Możemy podziwiać ich piękno podczas spacerów, zaplanowanych	V / 1 V / 2 V / 3 V / 4

	<p>poszczególnych pór roku.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pachnąca wiosna. ➤ Słoneczne lato. 	<p>obserwacji lub lekcji terenowych. Będziemy zachęcać dzieci do posługiwania się poznanym słownictwem przy określaniu barw i pogody w danych porach roku. Wdrażamy dzieci do uważnego słuchania tekstów literackich, na podstawie których mogą zaprojektować stroje dla poszczególnych pór roku.</p>	<p>V / 5 V / 6 V / 7</p>
2. Warzywa i owoce	<ul style="list-style-type: none"> ➤ W ogrodzie. ➤ W sadzie. ➤ Zbieramy owoce i warzywa. ➤ Przetwory z warzyw i owoców. 	<p>Jesień jest okresem zbioru warzyw i owoców. Na naturalnych okazach możemy wprowadzić kaszubskie nazwy warzyw i owoców. Proponujemy wykorzystać okazy do utrwalenia nazw kolorów i liczebników oraz tworzenia zbiorów. Z przyniesionych warzyw i owoców zrobimy przetwory na zimę. Atrakcyjność tych zajęć może podnieść zaproszenie babci lub innej osoby, która opowie nam o dawnych sposobach przechowywania i przetwarzania żywności.</p>	<p>V / 8 V / 9 V / 10 V / 11 V / 12 V / 13 V / 14 V / 15</p>
3. W lesie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wycieczka do lasu. 	<p>Wycieczka umożliwi obserwację otaczającej rzeczywistości, wyzwala radość i aktywność poznawczą</p>	<p>V / 16 V / 17</p>

		uczniów, budzi zainteresowania przyrodą. Można ją połączyć z zabawą lub grą terenową. Materiał uzyskany podczas wycieczki posłuży do wykorzystania na wielu lekcjach.	
4. Zwierzęta na łące	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kolorowe motyle. ➤ Ile kropek ma biedronka? ➤ Czemu bocian ma czerwony dziób? 	Realizację treści tej tematyki dobrze byłoby rozpocząć od obserwacji życia na łące. Poczynione obserwacje dostarczą dzieciom wiedzy przyrodniczej i będą okazją do utrwalenia kolorów i liczebników w języku kaszubskim. Wprowadzimy dzieci w świat baśni i legend, zapoznając je z legendą o bocianie.	V / 18 V / 19
5. Zwierzęta hodowlane	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wizyta w zagrodzie wiejskiej. ➤ Rozróżniamy zwierzęta hodowlane. 	Przesłaniem tej tematyki jest wprowadzenie dzieci w klimat życia zagrody wiejskiej. Jeżeli to możliwe, udajemy się do wiejskiego gospodarstwa, gdzie hoduje się zwierzęta. Poprosimy gospodarza o pokazanie swojego gospodarstwa i jego mieszkańców. Będziemy rozróżniać i nazywać poznane zwierzęta.	V / 20 V / 21 V / 22 V / 23 V / 24 V / 25 V / 26 V / 27

VI ZWYCZAJE I OBRZĘDY

1.Ozdoby choinkowe	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ubieramy choinkę. ➤ Dawne ozdoby choinkowe. ➤ Pieczemy pierniki. 	Treści dotyczące Świąt Bożego Narodzenia zwykle nie wymagają specjalnej oprawy. Możemy z łatwością operować pojęciami związanymi z ubieraniem choinki i nazywaniem ozdób choinkowych. „Magia” świąt pozwoli nam swobodnie rozmawiać o ich dawnym i teraźniejszym przeżywaniu. Dopelnieniem tych teoretycznych rozważań będą zajęcia praktyczne, podczas których upieczemy świąteczne pierniki.	VI / 1 VI / 2
2. Śpiewanie kolęd	➤ Nauka kolędy „ <i>Zëmòwé noce</i> ”.	Przy okazji tematyki świątecznej nie może zabraknąć śpiewania kolęd. W klasie I proponujemy „ <i>Zëmòwé noce</i> ”, łatwą i znaną dzieciom z polskiej wersji kolędy.	
3.Niedziela Palmowa	➤ Projekt palmy.	Wielkanoc to najważniejsze święta w religii chrześcijańskiej. Zapoznajemy dzieci ze zwyczajami Niedzieli Palmowej i tradycją święcenia palm. Dzieci samodzielnie zaprojektują i wykonają palmę, z którą udadzą się do kościoła.	

4. Pisanki	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Różnorodność pisanek. ➤ Koszyczek wielkanocny. ➤ Malujemy jajka. 	Kolejnym zwyczajem związanym z Wielkanocą jest malowanie jaj. Zapoznamy dzieci z różnymi technikami wykonywania pisanek, ich nazwami i wspólnie przygotujemy koszyczek wielkanocny.	VI / 3 VI / 4
------------	--	---	------------------

KLASA II

Materiał nauczania	Tematyka	Założenia realizacyjne	Proponowane karty pracy
I MIESZKAMY NA KASZUBACH			
1. Hymn kaszubski	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nauka hymnu kaszubskiego. 	W klasie II wiedzę o Kaszubach pogłębiamy poprzez zapoznanie uczniów z hymnem kaszubskim. Dzieci nauczą się go śpiewać i wyróżniać wśród innych hymnów.	I / 3
2. Strój kaszubski	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Elementy stroju dziewczęcego. ➤ Elementy stroju chłopięcego. ➤ Wykonanie wianka. 	Nieodłącznym elementem kultury kaszubskiej jest strój ludowy. Należy zwrócić uwagę na cechy charakterystyczne poszczególnych	I / 4 I / 5

		elementów stroju dla chłopca i dziewczynki. Jako wzór do demonstracji mogą posłużyć ilustracje, a najlepiej autentyczne stroje. Zwracamy uwagę na różnorodność barw w stroju dziewczęcym. Tematyka ta będzie okazją do poznania bądź utrwalenia nazw kolorów. Zaproponujemy uczniom wykonanie wianka dla dziewczynki z różnobarwnych kwiatów i wstążek.	
3. Haft kaszubski	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kolory haftu kaszubskiego. ➤ Elementy haftu kaszubskiego. ➤ Haftowanie. 	Przy okazji tej tematyki uczniowie poznają siedem kolorów haftu kaszubskiego. Spróbują przekalkować niektóre elementy i wyhaftować je na płótnie. Na lekcję haftowania najlepiej zaprosić hafciarkę, która w fachowy sposób pokaże dzieciom tę trudną sztukę. Efektem pracy może być serwetka, zakładka lub igielnik.	I / 6 I / 7 I / 8 I / 9 I / 10
4. Pamiątki z przeszłości	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stare fotografie, ilustracje przedstawiające ludzi. ➤ Album ilustrujący dawne życie mieszkańców. 	Aby poznać dawne życie mieszkańców swojej miejscowości i najbliższej okolicy, dzieci poszukają fotografii w domowych	

		albumach, zdjęć w gazetach, czasopismach i książkach. Analiza tych dokumentów pozwoli poznać, jak kiedyś ludzie mieszkali, pracowali, bawili się i ubierali. Wspólnie stworzony album zawierający ilustracje z podpisami posłuży również innym uczniom w poznawaniu historii swojego terenu.	
II DOM I RODZINA			
1. Nazwy zawodów.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zawód moich rodziców. ➤ Charakterystyczne zawody w mojej miejscowości. ➤ Kim zostanę, gdy dorosnę. 	Realizację tej tematyki zaczynamy od tego, co dzieciom jest bliskie, czyli od zawodów rodziców. Potem możemy przejść do nazw zawodów, jakimi zajmują się ludzie w naszej miejscowości. Zajęcia można uatrakcyjnić wycieczką do wybranego warsztatu pracy, np. stolarskiego czy szewskiego. Po poznaniu wielu zawodów uczniowie zastanowią się nad tym, kim chcieliby zostać w przyszłości. Zgromadzenie różnorodnych rekwizytów ułatwi dzieciom to zadanie.	II / 12 II / 13 II / 14 II / 15

2. Ubiór	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dostosowanie ubioru do pory roku. ➤ Jestem projektantem mody. 	<p>Uczniowie poznają nazwy poszczególnych elementów ubioru. Skompletują dla siebie strój w zależności od pory roku. Przy tej okazji będą określać cechy poszczególnych ubiorów. Utrwalą też nazwy kolorów. Podczas zajęć dzieci zamieniają się w projektantów mody i zaprojektują dowolny ubiór. Będą mogły wykorzystać elementy stroju ludowego lub stworzyć projekt zupełnie nowoczesny. Każdemu uczniowi pozwolimy opowiedzieć o swoim projekcie.</p>	<p>II / 16 II / 17</p>
3. Posiłki i potrawy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Co przechowujemy w lodówce, a co w szafce. ➤ Piramida zdrowego żywienia. ➤ Co jem na śniadanie, obiad i kolację. ➤ Sałatka warzywna. 	<p>Tę tematykę rozpoczniemy od poznania nazw różnych produktów spożywczych przechowywanych w kuchni. Zwrócimy uwagę na to jak należy je przechowywać, żeby się nie popsuły. Ułożymy piramidę zdrowego żywienia dostosowując ją do dziennego rozkładu posiłków. Na zakończenie tej tematyki wykonamy sałatkę warzywną według wcześniej</p>	<p>II / 18 II / 19 II / 20 II / 21 II / 22 II / 23 II / 24 II / 25 II / 26 II / 27 II / 28 II / 29</p>

		opracowanego przepisu.	II / 30
III SZKOŁA I KLASA			
1. Przybory i sprzęty szkolne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Moje biurko. ➤ Co potrzebuję do pracy w szkole. 	Podczas realizacji tej tematyki uczniowie postarają się nazwać wszystkie przybory, które znajdują się na ich biurku w domu i są niezbędne do nauki. Poznamy wartość książki i dowiemy się, że należy ją szanować. Poznamy też charakterystyczne sprzęty znajdujące się w klasie. Na zajęciach możemy urządzić sklepik z przyborami szkolnymi, w którym uczniowie będą mogli być klientami lub sprzedawcami.	<p>III / 16</p> <p>III / 17</p> <p>III / 18</p> <p>III / 19</p> <p>III / 20</p>
2. Sala lekcyjna i jej wyposażenie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lekcja religii na podstawie tekstu J. Walkusza „<i>Egzamin</i>”. ➤ Metryka mojej szkoły. 	W klasie II jedną z ważniejszych lekcji jest religia, gdyż uczniowie przygotowują się do przyjęcia I Komunii Świętej. Porównamy lekcję religii dawniej i dziś. Stworzymy metrykę szkoły w oparciu o kronikę szkolną i rozmowę z dyrektorem szkoły.	
3. Nazwy miesięcy, kalendarz	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nazwy miesięcy . ➤ Kolejność miesięcy w roku. ➤ Życzenia noworoczne. 	Do planowania pracy w szkole niezbędny jest kalendarz. Uczniowie poznają nazwy miesięcy w języku kaszubskim	<p>III / 21</p> <p>III / 22</p> <p>III / 23</p> <p>III / 24</p>

		oraz ich kolejność. Wykonają kalendarz w oparciu o legendę „ <i>Dwanôsce bracyńów</i> ”. Rozpoczęcie nowego roku kalendarzowego będzie okazją do napisania życzeń noworocznych na własnoręcznie wykonanej kartce świątecznej. Życzenia można przesłać dzieciom uczącym się języka kaszubskiego w sąsiedniej szkole.	III / 25 III / 26
IV ZAINTERESOWANIA I ZABAWY			
1. Zabawy dzieci, czynności	<ul style="list-style-type: none"> ➤ W co lubię się bawić. ➤ Moje hobby. ➤ Zabawy i gry zespołowe. 	Tę tematykę rozpoczniemy od poznania ulubionych zabaw dzieci. W klasie można urządzić wystawkę związaną z hobby dzieci. Każdy wystawca zaprezentuje w języku kaszubskim swoją kolekcję. Nauczyciel przygotuje kilka gier i zabaw, w które bawiły się dawniej dzieci na Kaszubach, pokaże je uczniom i zachęci do wspólnej zabawy.	IV / 7 IV / 8 IV / 9
V PRZYRODA			
1. Pory roku, elementy pogody	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pory roku . ➤ Elementy pogody w poszczególnych porach roku. 	Przyroda ściśle powiązana jest z poszczególnymi porami roku. Uczniowie poznają je na	V / 28 V / 29 V / 30

		<p>podstawie wiersza „<i>Sztërë czqdë rokù</i>”. Przyporządkują każdej porze roku odpowiednie miesiące. Poznają cechy charakterystyczne poszczególnych pór roku, czas ich trwania. Tematyka ta ściśle związana jest z pogodą. Na lekcji uczniowie poznają elementy pogody, określą pogodę w poszczególnych porach roku, odczytają z mapy meteorologicznej, jaka jest pogoda w danym dniu.</p>	<p>V / 31 V / 32</p>
2. Ryby i rybołówstwo	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ryby żyjące w Bałtyku. ➤ Wycieczka do Oceanarium w Gdyni. ➤ Rodzaje statków rybackich. ➤ Porty rybackie. 	<p>Kaszuby leżą nad Bałtykiem. Ryby były kiedyś głównym pożywieniem na północy Kaszub, dzisiaj są przysmakiem i atrakcją dla turystów. Bogactwo ryb bałtyckich może jednak zadziwić każdego. Warto wybrać się do Muzeum Oceanograficznego, gdzie zobaczymy topografię dna Bałtyku, ryby żyjące w jego wodach oraz przywiezione z dalekich mórz. Na połów rybacy wyruszali łodziami, kutrami, trałowcami. Tematyka ta będzie okazją do zwrócenia uwagi na</p>	<p>V / 33 V / 34 V / 35</p>

		różnice pomiędzy statkami rybackimi. Można je obejrzeć w porcie rybackim, który ma inny zupełnie charakter niż port handlowy czy pasażerski.	
3. Mój ogród	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwierzęta pożyteczne i szkodniki w ogrodzie. ➤ Jadalne części warzyw. ➤ Drzewa rosnące w sadzie i ich owoce. 	Realizacja tej tematyki przybliży uczniom ogród i sad. Poznają oni nie tylko warzywa i drzewa owocowe, ale również zwierzęta żyjące w ogrodzie. Przy tej okazji przypomnimy poznane przymiotniki i liczebniki.	V / 36 V / 37 V / 38 V / 39 V / 40 V / 41
4. Drzewa iglaste i liściaste	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budowa drzewa. ➤ Drzewa liściaste, liście i owoce. ➤ Drzewa iglaste, igły i owoce. ➤ Wykonanie zielnika – albumu liści. 	Realizację tej tematyki rozpoczniemy od poznania części, z których składa się każde drzewo. Następnie będziemy poznawać wybrane drzewa liściaste i iglaste, ich liście i owoce. Nauczymy odmieniać się rzeczownik w wybranych przypadkach. Zakończeniem tej tematyki będzie stworzenie albumu drzew, liści i owoców, zawierającego kaszubskie nazwy.	V / 42 V / 43 V / 44 V / 45

VI ZWYCZAJE I OBRZĘDY

1. Potrawy wigilijne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stół wigilijny. ➤ Stroik na stół wigilijny. 	<p>Święta Bożego Narodzenia są okazją do wprowadzenia nazw wielu potraw. Porozmawiamy o zwyczajach związanych ze stołem wigilijnym (sianko pod obrusem, dodatkowe nakrycie). Uczniowie wykonają stroik świąteczny, który może być dekoracją stołu wigilijnego. Zrobią go w oparciu o pisemną instrukcję przygotowaną przez nauczyciela.</p>	VI / 5 VI / 6
2. Jasełka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Przygotowanie inscenizacji. ➤ Nauka tekstów i kolęd. ➤ Projektowanie i wykonanie strojów jasełkowych. ➤ Wykonanie dekoracji i rekwizytów. 	<p>Przygotowanie jasełek jest ogromnym przedsięwzięciem, dlatego proponujemy przeznaczyć na to zadanie odpowiednio dużo godzin. Inscenizacja to nie tylko teksty, ale rekwizyty, dekoracja, zaproszenia. Gotowe przedstawienie prezentujemy w szkole. Zapraszamy rodziców, dziadków, pozostałych mieszkańców naszej miejscowości.</p>	VI / 7
3. Świecenie potraw, potrawy wielkanocne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Przygotowanie święconki. ➤ Wykonanie palmy wielkanocnej. 	<p>Wielkanoc to święta głęboko zakorzenione w kulturze</p>	VI / 8

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Potrawy wielkanocne. ➤ Wykonanie pisanki. 	<p>kaszubskiej. Omawianie tej tematyki rozpoczynamy od wykonania palmy wielkanocnej. Zwracamy uwagę na wygląd palm, przynoszonych przez Kaszubów w Niedzielę Palmową do kościoła. Następnie uczniowie przygotowują koszyk ze święconką. Dowiedzą się jakie potrawy muszą się w nim znaleźć. Na wielkanocnym stole nie może zabraknąć pisanki, dlatego uczniowie wykonują ją wybranym sposobem.</p>	
--	--	--	--

KLASA III

Materiał nauczania	Tematyka	Założenia realizacyjne	Proponowane karty pracy
I MIESZKAMY NA KASZUBACH			
1.Granice Kaszub	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Miejsce Kaszub na mapie Polski. ➤ Ważniejsze miasta. ➤ Krajobraz Kaszub – góry, jeziora, rzeki. 	<p>W obrębie tej tematyki wyznaczymy granice Kaszub oraz umiejscowimy je na mapie Polski. Podczas pracy z mapą zwrócimy uwagę na znane miasta</p>	I / 11

		i miejscowości, poszukamy informacji na ich temat. Przyjrzymy się ich pisowni i pochodzeniu. Postaramy się dostrzec piękno i różnorodność krajobrazu kaszubskiego poprzez obserwację, pracę z mapą i tekstem literackim.	
2. Znane miejsca na Kaszubach i związane z nimi legendy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Powstanie Kaszub na podstawie wybranych legend. ➤ Piękno Kaszub w pieśni i tańcu. Nauka pieśni i tańca „<i>Hej tu ù nas...</i>”. ➤ Legendy związane z moją miejscowością. ➤ Legendy znad mórza i jezior. 	Tej tematyce warto poświęcić nieco więcej czasu. W mitologii kaszubskiej, legendach i podaniach ujrzymy zaczarowany świat ludzkich wierzeń pełen fantazji i niesamowitości. Znajdziemy tam również autentyczne wydarzenia historyczne. Będziemy zatem mogli zgłębić wiedzę na temat swojego regionu, a treści zawarte w legendach posłużą nam do ćwiczeń w mówieniu, czytaniu, pisaniu i śpiewaniu.	I / 12
3. Sprzęty codziennego użytku, dawniej a dziś	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kaszuby dawniej a dziś – lekcja muzealna. ➤ Wygląd i zastosowanie sprzętów domowych. 	Proponujemy przeprowadzenie lekcji muzealnej w celu zapoznania dzieci z wyglądem i zastosowaniem sprzętów codziennego użytku naszych przodków. Będzie to doskonała	I / 13 I / 14 I / 15

		okazja do pokazania, jak postęp i technika przyczyniły się do poprawy naszego życia. Po takiej lekcji możemy podpisać /w języku kaszubskim i polskim/ ekspozyty znajdujące się w szkolnej izbie regionalnej lub wykonać ilustracje dawnych i dzisiejszych sprzętów domowych.	
II DOM I RODZINA			
1. Miejsce zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Cechy charakterystyczne dla wsi i miasta. ➤ Najstarsze domy w mojej miejscowości. ➤ Mój dom rodzinny a dom moich marzeń. 	Nadeszła pora, abyśmy zainteresowali się własną miejscowością. Tematyka ta pojawiła się już wcześniej, teraz będziemy mieli okazję do niej powrócić i poszerzyć swoją wiedzę o elementy historii. Spróbujemy wskazać cechy charakterystyczne dla wsi i miasta oraz wpływające z tego różnice w życiu ich mieszkańców. Poszukamy najstarszych domów w swoim miejscu zamieszkania i dowiemy się o ich dziejach. Zaproponujemy dzieciom wykonanie pracy plastycznej, której efektem będzie „Dom	

		moich marzeń”.	
2. Mój pokój, sprzęty	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Meble w moim pokoju. ➤ Kącik do nauki. 	Przybliżymy dzieciom ich najbliższe środowisko, pozwalając na swobodne wypowiedzi o swoich bliskich. Porozmawiamy o wyposażeniu swojego pokoju, kąciku do nauki. Zaprojektujemy i wykonamy pokój dla ulubionej zabawki. Utrwalimy znajomość liczb od 1 do 10.	II / 31 II / 32
3. Łazienka, kuchnia, sprzęty	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wyposażenie kuchni w meble i sprzęty. ➤ Naczynia kuchenne. ➤ Wyposażenie łazienki i środki czystości. 	W dalszym ciągu będziemy się obracać w obrębie tematyki swojego domu i jego wyposażenia. Tym razem poznamy słownictwo związane z kuchnią i łazienką. Nie zapomnimy również o potrzebie dbałości o swoje zdrowie i higienę. Wykorzystamy w tym celu umiejętności w czytaniu i pisaniu, aby częściej opierać się na informacjach zawartych w różnego rodzaju tekstach.	II / 33 II / 34 II / 35 II / 36 II / 37 II / 38 II / 39 II / 40 II / 41
III SZKOŁA I KLASA			
1. Czynności wykonywane przez uczniów w klasie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca na lekcji i zachowanie w czasie przerwy. ➤ Funkcje i obowiązki uczniów 	Szkoła jest drugim domem każdego ucznia, dlatego ważne jest zapoznanie dzieci	III / 27 III / 28 III / 29

	w szkole.	z regulaminem szkoły i zasadami obowiązującymi w klasie. Na pewno wielu nauczycieli na swoich przedmiotach porusza ten temat, ale nie zaszkodzi też połączyć go z językiem kaszubskim. Możemy zaproponować dzieciom stworzenie kontraktu klasy, w którym zawarte zostaną obowiązki i funkcje uczniów. Więcej czasu poświęcimy jednak na nazywanie czynności wykonywanych przez uczniów, by powoli wprowadzać pojęcie czasownika.	III / 30 III / 31 III / 32
2.Zegar, pojęcia związane z czasem	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sposoby pomiaru czasu. ➤ Odczytywanie godzin na zegarze. ➤ Podział roku na kwartały, miesiące i tygodnie. ➤ Wykonanie kalendarza. 	Trzecioklasista powinien już nieźle odczytywać godziny. Możemy więc wprowadzić kaszubskie odpowiedniki godzin i pamiętajmy o ich konsekwentnym i systematycznym używaniu i utrwalaniu. Proponujemy rozszerzyć pojęcia związane z czasem o nazwy takie, jak : kwartał, miesiąc i tydzień. W materiale ćwiczeniowym będziemy nadal utrvalać	III / 33 III / 34 III / 35 III / 36 III / 37

		liczebniki od 1 do 12. Na zakończenie tej tematyki zaproponujemy dzieciom wykonanie kalendarza według własnego pomysłu i dowolną techniką. Można pokusić się o ogłoszenie konkursu na oryginalny kalendarz kaszubski.	
3.Plan dnia	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Czynności wykonywane w ciągu dnia. ➤ Rozkład dnia. ➤ Planowanie wolnego czasu. 	Kontynuacją tematyki związanej z czasem będzie planowanie własnego dnia. Czynności dzieci będziemy łączyć z godziną i w ten sposób można układać już zdania. Uczniowie mogą stworzyć ilustrowany rozkład dnia, w którym umieszczą powtarzające się czynności i dopasują je do godzin na zegarze. Ważnym elementem będzie wskazanie dzieciom możliwości spędzania wolnego czasu w sposób aktywny i ciekawy.	III / 38 III / 39 III / 40
IV ZAINTERESOWANIA I ZABAWY			
1.Uprawianie sportu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zabawy zimowe. ➤ Znane dyscypliny sportowe. ➤ Moja ulubiona dyscyplina. ➤ Bezpieczne zabawy wakacyjne. 	Temat zabaw jest zawsze przyjazny dla dzieci, które chętnie wypowiadają się na ich temat. Tym razem zajmiemy się	

		zabawami na świeżym powietrzu i poznamy dyscypliny sportowe. Zwrócimy uwagę na pozytywne skutki uprawiania sportu i potrzebę bezpieczeństwa podczas zabaw sportowych. Uwrażliwimy dzieci na stosowny ubiór sportowy i zdrową konkurencję. Dobrze byłoby też zorganizować kaszubską olimpiadę sportową.	
2.Kino i teatr	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mój ulubiony film. ➤ Czytanie repertuaru kinowego. ➤ Film a spektakl teatralny. 	Zainteresowanie dzieci kinem jest obecnie bardzo rozpowszechnione. Dzieci swobodnie rozmawiają o ulubionych filmach. Stworzymy więc sytuację, w której dzieci narysują ilustrację do wybranego filmu i uzasadnią swój wybór. Ważniejszym elementem tej tematyki będzie rozwijanie umiejętności czytania repertuaru kinowego z gazety, folderu lub internetu. Przy tej okazji utrwalimy odczytywanie godzin i nazw dni tygodnia. Zastanowimy się też, na czym polega różnica między odbiorem sztuki teatralnej a filmową ekranizacją dzieła.	IV / 10 IV / 11 IV / 12

V PRZYRODA

1.Kalendarz pogody	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Obserwacja pogody w różnych porach roku. ➤ Elementy pogody i ich symbolika. ➤ Wykonanie kalendarza z zastosowaniem i opisem symboli pogody. 	<p>W trzeciej klasie dużo uwagi poświęcamy na kalendarz, jego podział na pory roku, kwartały, miesiące. W bloku przyrodniczym proponujemy dzieciom obserwację pogody w postaci kalendarza. Do tego będą potrzebne symbole, których nazwy i znaczenie poznajemy na podstawie prognoz pogody w telewizji lub gazecie.</p>	<p>V / 46 V / 47 V / 48 V / 49 V / 50 V / 51</p>
2.Praca rybaka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Spotkanie z rybakim. ➤ Rodzaje sieci rybackich. ➤ Sposoby łowienia ryb. ➤ „Łowimy ryby” – zabawa. 	<p>Praca rybaka jest powszechna na północy Kaszub. Jeżeli mamy możliwość zorganizowania spotkania z rybakim to dostarczymy dzieciom niezwykle ciekawych wrażeń, a efekt rozmowy i wiedza przekazana przez specjalistę w tej dziedzinie pozostaną na dłużej w pamięci. Poznamy nazwy i przeznaczenie różnych sieci rybackich, sposoby łowienia ryb, może uda nam się uczestniczyć w przejażdżce kutrem rybackim. Po spotkaniu z rybakim łatwiej wykonamy materiał ćwiczeniowy</p>	<p>V / 52 V / 53 V / 54 V / 55 V / 56 V / 57</p>

		dotyczący kaszubskich nazw ryb i sieci. Na koniec proponujemy zabawę „Łowimy ryby”. Można wykonać z pudełka „morze” i „rybki” z tektury, które będziemy losować i zbierać punkty za poprawne podanie nazwy ryby w języku kaszubskim.	
3.Praca w ogrodzie – narzędzia	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Czynności wykonywane w ogrodzie wiosną i latem. ➤ Zbiór warzyw jesienią i przygotowanie ogrodu do zimy. ➤ Narzędzia przydatne w ogrodzie. ➤ Zagospodarowanie ogrodu. 	Pory roku wyznaczają pewien rytm pracy w ogrodzie. Poznamy czynności, które należy w nim wykonać w poszczególnych porach roku i jakie narzędzia są do tego wykorzystywane. Zaproponujemy dzieciom pracę plastyczną, której celem będzie prawidłowe i funkcjonalne zagospodarowanie ogrodu.	V / 58 V / 59 V / 60 V / 61 V / 62
4.Zwierzęta leśne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zwierząt na ssaki, ptaki i inne. ➤ Przygotowanie zwierząt do zimy. ➤ Zwierzęta i ich domy. 	Poszerzając wiedzę o lesie, zajmiemy się podziałem zwierząt żyjących w lesie na ssaki, ptaki i inne. Poznamy przyzwyczajenia zwierząt i miejsca ich zamieszkania. Zbierzemy informacje o tym w jaki sposób poszczególne gatunki zwierząt przygotowują się do zimy.	
5.Rodzaje zbóż	➤ Podział zbóż.	W trakcie realizacji tej tematyki	V / 63

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Od ziarenka do chleba. ➤ Rodzaje chleba i szacunek do chleba. 	<p>zapoznamy dzieci z procesem powstawania chleba. Dowiadując się, że wszystko zaczyna się od jednego ziarenka, nie możemy pominąć rodzajów zbóż, podziału zbóż na jare i ozime. Nazewnictwo zbóż możemy wprowadzać na naturalnych okazach. Ciekawym doświadczeniem będzie degustacja różnego rodzaju pieczywa i odczytywanie składu z metek na chlebie. Należy też pamiętać o rozbudzaniu w dzieciach szacunku do każdej kromki chleba.</p>	<p>V / 64 V / 65 V / 66 V / 67 V / 68</p>
6.Maszyny rolnicze	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Maszyny rolnicze i narzędzia dawniej a dziś. 	<p>Realizując tematy związane z powstawaniem chleba wspomnimy zapewne o pracy na polu. Tu pojawią się nazwy maszyn wykonujących prace żniwne oraz narzędzi, których już dziś nie zobaczymy, ale dawniej były używane.</p>	<p>V / 69</p>
7.Praca w polu – żniwa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Czynności, jakie wykonuje rolnik. 	<p>Zanim chleb znajdzie się naszym stole, rolnik musi wykonać bardzo dużo czynności. Ten temat posłuży nam do ćwiczeń</p>	<p>V / 70</p>

		językowych i gramatycznych związanych z czasownikiem.	
VI ZWYCZAJE I OBRZĘDY			
1. Dożynki	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwyczaje związane ze żniwami i ich zakończeniem. ➤ Wykonywanie wieńca dożynkowego. 	Dożynki to święto rolników, którzy zakończyli żniwa. Dowiemy się jakie towarzyszą temu zwyczaje i wykonamy wieniec żniwny z różnego rodzaju zbóż. Przy tej okazji utrwalimy ich nazwy.	
2. Kalendarz adwentowy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Adwent czasem oczekiwania na Narodzenie Pana Jezusa. ➤ Wykonanie kalendarza adwentowego. ➤ Kolędnicy. 	Przed świętami Bożego Narodzenia zapoznajemy uczniów ze zwyczajami adwentowymi. Wykonamy kalendarz adwentowy wykorzystując pojęcia związane z czasem. Wykonamy stroje dla kolędników i odwiedzimy okolicznych mieszkańców z życzeniami.	VI / 9 VI / 10 VI / 11 VI / 12 VI / 13
3. Poniedziałek Wielkanocny	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwyczaje związane z Poniedziałkiem Wielkanocnym. ➤ Wykonanie pisanki. 	W okresie wielkanocnym przypominamy zwyczaje panujące na Kaszubach. Najbardziej skupimy się na Poniedziałku Wielkanocnym i „Dëgùsach”. Tradycyjnie wykonamy pisankę, którą udekorujemy świąteczny stół.	VI / 14 VI / 15 VI / 16

Zagadnienia gramatyczne w klasach I – III

- Charakterystyczne głoski kaszubskie: *ë, ò, ô, ù, é, ã* - wymowa i zapis .
- Wymowa miękkich spółgłosek: *sz, cz, ź, dź*.
- Liczebniki główne: 1 – 100.
- Odmiana wybranych czasowników.
- Odmiana wybranych rzeczowników.
- Zaimki osobowe w liczbie pojedynczej i mnogiej.
- Zaimki dzierżawcze: *mój, twój*.
- Wybrane przymiotniki.
- Akcent.
- Byłaczenie.
- Proces kaszubienia.
- Różnica w wymowie: *rz, ź*.

KLASA IV

Materiał nauczania	Tematyka	Założenia realizacyjne	Proponowane karty pracy
I MIESZKAMY NA KASZUBACH			
1. Zróznicowanie Kaszubów	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Grupy lokalne wśród Kaszubów. ➤ Różnice językowe w różnych częściach Kaszub. ➤ Proces „bylaczania” na północnych Kaszubach. 	<p>W obrębie tej tematyki zapoznajemy uczniów z różnorodnością grup lokalnych na Kaszubach, pokazujemy im różnice językowe w różnych częściach Kaszub, ale uwrażliwiamy na jednolitość języka literackiego. Możemy powiązać treści materiału z geografiami Kaszub, wskazać ważniejsze miejscowości i znane miejsca oraz zatrzymać się nieco nad procesem „bylaczania” na północy Kaszub. Wprowadzamy też ćwiczenia słownikowe dotyczące pochodzenia nazw grup lokalnych.</p>	
2. Skanseny i muzea na Kaszubach	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Skansen a muzeum – podobieństwa i różnice. ➤ Życie naszych przodków – wizyta 	<p>W celu przeprowadzenia tej tematyki zalecamy wyjście do najbliższego muzeum</p>	

	w muzeum.	etnograficznego. Będzie to okazja do lekcji wychowawczej na temat zachowania się w muzeum, jak i lekcji poznawczej życia naszych przodków. Wizyta w muzeum pozwoli wyłonić jego charakterystyczne cechy i rolę w przekazywaniu dziedzictwa kulturowego Kaszub. Pozwoli również na wskazanie różnic pomiędzy muzeum a skansenem.	
3. Sztuka ludowa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Malowanie na szkle. ➤ Garncarstwo. 	Sztuka ludowa jest bardzo ważnym elementem kultury kaszubskiej. Proponujemy jej poznanie poprzez praktyczną działalność.	
4. Folklor	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Charakterystyczne instrumenty ludowe. ➤ Kaszubski taniec „Marëszka”. 	Folklor to kolejny element kultury ludowej. Muzyka do tańców i pieśni wykonywana jest przez kapelę grającą na charakterystycznych dla naszego regionu instrumentach. Zapoznamy dzieci z nazwami, wyglądem i brzmieniem tych instrumentów. Nauczymy się też kaszubskiego tańca.	

II DOM I RODZINA

<p>1. Dzieje mojej rodziny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Historia mojej rodziny. ➤ Drzewo genealogiczne. 	<p>Tematyka związana z rodziną pojawiła się w młodszych klasach. Jest ona jednak ważna i bliska dziecku, dlatego warto do niej wracać. Tym razem poszerzymy słownictwo dotyczące historii rodziny i stworzymy drzewo genealogiczne. Tematyka ta będzie okazją do przeprowadzenia wywiadów ze swoimi bliskimi w celu uzyskania wielu cennych informacji na temat dziejów swojej rodziny.</p>	
<p>2. Adres zamieszkania</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nazwy miejscowości i ulic. ➤ Adresowanie kopert. 	<p>Coraz częściej na Kaszubach pojawiają się dwujęzyczne nazwy miejscowości i ulic, dlatego ważną umiejętnością będzie nazywanie, zapisywanie i odszukiwanie na „planie miasta” wybranych miejscowości i ulic. W trakcie zajęć dzieci nabędą umiejętność tłumaczenia polskich nazw na kaszubski i odwrotnie. Nauczymy się adresować list lub pocztówkę. Umiejętność tę wykorzystamy niejednokrotnie podczas realizacji</p>	

		innych treści.	
3. Korespondencja	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Typy przesyłek pocztowych. ➤ Wysyłamy życzenia urodzinowe. 	Zapoznamy dzieci z rodzajami przesyłek pocztowych, ich nazwami. Zredagujemy życzenia urodzinowe, samodzielnie zaadresujemy kopertę i udamy się do Urzędu Pocztowego w celu jej wysłania.	
4. Przyjęcie urodzinowe	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Idziemy do sklepu – towary. ➤ Planujemy menu urodzinowe. ➤ Płacimy za zakupy. 	Organizowanie przyjęcia urodzinowego to doskonała okazja do robienia zakupów, zapoznawania się z nazwami towarów i płacenia za nie. Możemy bawić się w sklep, firmę cateringową lub prowadzić lokal organizujący przyjęcia urodzinowe. W obrębie tej tematyki nie zabraknie ćwiczeń słownikowych, przeliczania pieniędzy i zasad kultury osobistej.	
III SZKOŁA I KLASA			
1. Plan lekcji przedmioty	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nazwy przedmiotów w szkole. ➤ Plan lekcji. ➤ Pomieszczenia w szkole. ➤ Co robimy w szkole – zajęcia szkolne. 	Poza domem rodzinnym długi czas przebywamy też w szkole, dlatego tematyka związana ze szkołą powinna być stale poszerzana. Wprowadzimy teraz	

		nazwy przedmiotów /możemy nanieść nazwy na drzwi/, nazwiemy pomieszczenia charakterystyczne dla szkoły i samodzielnie ułożymy plan lekcji.	
2. Pracownicy szkoły	➤ Kto pracuje w szkole i jakie wykonuje czynności?	Nie zapomnimy o pracownikach szkoły, którzy dbają o porządek i zawsze służą nam radą i pomocą. Nauczymy się zwrotów grzecznościowych, by w ten sposób okazać szacunek do pracowników i ich pracy.	
IV ZAINTERESOWANIA I ZABAWY			
1. Moja ulubiona książka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Znane legendy kaszubskie . ➤ Inscenizacja legend. ➤ Budowa książki. Reklama wybranej pozycji. 	Proponujemy spotkanie z książką, która odkryje przed dziećmi wiele tajemnic. Wybierzemy się do biblioteki szkolnej aby zapoznać się z księgozbiorem dotyczącym regionu kaszubskiego. Wypożyczymy wybrane legendy i spróbujemy je zainscenizować. Podsumowującym elementem tej tematyki będzie reklama wybranej przez ucznia książki dowolną techniką.	

2. Teatr	<ul style="list-style-type: none"> ➤ W teatrze – słownictwo. ➤ Pracownicy teatru. ➤ Wyjście do teatru. 	<p>Rozwijanie zainteresowań dzieci dotyczyć może kina, książki i teatru. Teatr jest miejscem odwiedzanym stosunkowo rzadko. Niemniej jednak niezmiernie ważnym dla rozwoju wyobraźni twórczej dziecka. Postarajmy się zorganizować wyjście do teatru aby umożliwić dzieciom kontakt z prawdziwą sztuką. Przy okazji poznamy pracę osób tam zatrudnionych i nowe słownictwo.</p>	
V PRZYRODA			
1. Zmiany pogody w poszczególnych porach roku	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Elementy pogody i ich symbolika. ➤ Kalendarz pogody. ➤ Jesienna pogoda. ➤ Zimowa pogoda. ➤ Wiosenna pogoda. ➤ Przysłowia związane z pogodą. ➤ Letnia pogoda. 	<p>Celem ogólnym tej tematyki jest poznanie pór roku oraz zmian w środowisku przyrodniczym w okresie poszczególnych pór roku. Poznamy symbolikę elementów pogody, wykonamy kalendarz pogody i będziemy go systematycznie uzupełniać. Spróbujemy odnaleźć przysłowia związane z pogodą i zrozumieć ich znaczenie dla człowieka.</p>	
2. Fauna i flora nadmorska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wycieczka po okolicy. ➤ Rozpoznawanie charakterystycznych roślin i zwierząt nadmorskich. 	<p>Jeśli to możliwe udamy się na spacer nad morze. Tam będziemy obserwować rośliny i zwierzęta.</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nadmorski Park Krajobrazowy. Ochrona przyrody. 	Ustalimy zasięg Nadmorskiego Parku Krajobrazowego i jego bogactwo naturalne objęte ochroną.	
3. Rośliny ozdobne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rośliny ozdobne w ogrodzie. ➤ Kwiaciarnia. 	Poznawanie roślin ozdobnych planujemy na czas wiosenny, kiedy to ogrody wypełnią się kolorowymi i różnorodnymi kwiatami. Wyjście do kwiaciarni będzie również dobrą okazją do poznania nazw kwiatów. Podczas układania bukietów utrwalimy kolory, poćwiczymy przeliczanie i płacenie.	
4. Warstwy lasu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wycieczka do lasu. ➤ Rozpoznawanie roślin i zwierząt leśnych. ➤ Nazywanie warstw lasu. 	W celu poznania warstw lasu proponujemy wycieczkę, najlepiej jesienią. Można wtedy zaobserwować życie roślin i zwierząt w poszczególnych warstwach lasu. W materiale ćwiczeniowym skupimy się na przyporządkowywaniu warstwom lasu różnych okazów przyrodniczych.	
5. Praca w polu wykopki -	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dawne sposoby kopania ziemniaków. ➤ Maszyny używane do kopania ziemniaków. 	Jesień to czas zbioru ziemniaków. Poznamy dawne sposoby kopania ziemniaków i służące do tego narzędzia. Zastanowimy się jak	

	<p>➤ Olimpiada ziemniaczana.</p>	<p>dziś ziemniaki trafiają na nasz stół. Podsumowaniem tej tematyki może być proponowana „Olimpiada ziemniaczana”, podczas której dzieci wykorzystają swoją wiedzę w praktycznym działaniu. Mogą na przykład zdobyć przepisy na potrawy z ziemniaków, wziąć udział w rzucie „bulewką” do celu i na odległość, wykonać „Bulwowego króla” z dostępnych materiałów przyrodniczych itp. Na zakończenie olimpiady upieczemy ziemniaki w ognisku. Do współpracy i zabawy możemy zaprosić rodziców.</p>	
VI ZWYCZAJE I OBRZĘDY			
<p>1. Życzenia bożonarodzeniowe</p>	<p>➤ Wykonanie kartki świątecznej. ➤ Pisanie życzeń świątecznych. ➤ Nauka kolędy „Cěchô noc”.</p>	<p>Pojawiła się już w klasie czwartej tematyka korespondencji. Umiemy adresować list, dlatego w czasie przedświątecznym zaprojektujemy kartkę, na której napiszemy życzenia i wyślemy do rodziny lub znajomych. Możemy podczas ubierania choinki śpiewać poznane dotąd kolędy, ale</p>	

		proponujemy naukę nowej, która nie należy do najłatwiejszych, ale ma swój odpowiednik w wielu językach świata.	
2. Zapusty	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwyczaje związane z okresem karnawału. ➤ Potrawy zapustne. ➤ Przepis na „pùrcle”. Wypiek. 	Zapusty poprzedzają okres Wielkanocy. Zwyczaje tego okresu przetrwały na Kaszubach do dziś, a większość z nich związana jest z kuchnią regionalną. Proponujemy wykonać spis potraw zapustnych. Samodzielnie upieczemy „pùrcle” po uprzednim sporządzeniu na nie przepisu w języku kaszubskim.	
3. Wielkanoc	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwyczaje Wielkiej Nocy na Kaszubach. ➤ Wielkanoc w poezji kaszubskiej. ➤ „Degùsë” dawniej a dziś, na Kaszubach i w innych regionach Polski. ➤ Przygotowanie inscenizacji. 	Zwyczaje Wielkiej Nocy omawiamy z dziećmi w każdej klasie. Tym razem skupimy się na ukazaniu jej piękna w poezji kaszubskiej. Zapoznamy dzieci ze zwyczajem „Dëgowaniô” nie tylko na Kaszubach, ale też w innych regionach Polski. Na tej podstawie opracujemy z dziećmi inscenizację.	

KLASA V

Materiał nauczania	Tematyka	Założenia realizacyjne	Proponowane karty pracy
I MIESZKAMY NA KASZUBACH			
1. Postaci ważne dla Kaszub	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Antoni Abraham – przywódca ludowy na Kaszubach. ➤ Józef Haller – zaślubiny Polski z morzem. ➤ Ksiądz Bernard Sychta – twórca „Słownika gwar kaszubskich”. 	<p>Pragniemy przybliżyć uczniom postaci znanych Kaszubów. Zwracamy uwagę na ich zasługi dla regionu kaszubskiego. Uczniowie dowiedzą się dlaczego Antoni Abraham jest nazywany „Królem Kaszubów”, jakie znaczenie dla Polski międzywojennej miały zaślubiny Polski z morzem, jak ważne dla Kaszubów, językoznawców było powstanie „Słownika gwar kaszubskich”. Dobrze byłoby pojechać pod pomnik Abrahama, czy do Pucka w miejsce zaślubin. Na lekcji uczniowie powinni mieć możliwość zapoznania się ze słownikiem ks. B. Sychty, jeżeli w szkole nie ma tej pozycji można pojechać z uczniami do biblioteki</p>	

		naukowej.	
2. Ważniejsze sanktuaria na Kaszubach	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Swarzewo – Królowa rybaków. ➤ Sianowo – Królowa Kaszub. ➤ Matemblewo – Matka Boska Brzemienna. 	Realizację tej tematyki rozpoczynamy od gromadzenia informacji na temat sanktuariów maryjnych, dowiedzenia się w jaki sposób Kaszubi czczą Królową Rybaków, Kaszub czy Matkę Boską Brzemienną. Jeżeli jest to możliwe, proponujemy odwiedzenie tych sanktuariów, wykonanie zdjęć, rysunków, opisów, które posłużą do wykonania albumu lub gazetki ściennej.	
3. Religijność Kaszubów – modlitwy, pieśni, zwyczaje i obrzędy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wielki Post – Droga Krzyżowa i Gorzkie Żale. ➤ Nabożeństwo majowe przy kapliczkach przydrożnych. ➤ Modlitwa różańcowa. 	Swoją religijność Kaszubi wyrażają poprzez modlitwę, pieśni, kultywowanie zwyczajów i obrzędów. Szeroko rozpowszechniony kult Matki Boskiej daje swój wyraz w modlitwie różańcowej, która jest odmawiana przez cały październik. Uczniowie poznają „Ojcze nasz”, „Zdrowas Marijo”. Nabożeństwo majowe było kiedyś odprawiane przy przydrożnych kapliczkach. Dziś zwyczaj ten powoli zostaje przywracany.	

		Proponujemy, aby uczniowie poznali wybraną pieśń maryjną i uczestniczyli w Drodze Krzyżowej odprawianej w języku kaszubskim.	
4. Literatura kaszubska /poezja, proza, baśnie, legendy/	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aleksander Majkowski – autor „Żęcégò i przigòd Remùsa”. ➤ Poezja związana z obchodzonymi świętami na Kaszubach. ➤ Legendy znad morza. ➤ Nauka piosenki „Hej żeglujże żeglôrz” i opracowanie do niej układu tanecznego. 	Bogactwo języka kaszubskiego odzwierciedla literatura piękna. Zawdzięcza to przede wszystkim Aleksandrowi Majkowskiemu – twórcy „Żęcégò i przigòd Remùsa”. Ważnym elementem zajęć będzie przybliżenie uczniom postaci tego wybitnego poety oraz czytanie i omówienie wybranych fragmentów powieści. Przy okazji realizacji tematyki świątecznej poznajemy związane z nimi utwory poetyckie. Uczniowie mogą opanować je na pamięć. W tym dziale zapoznajemy również uczniów z literaturą w języku polskim, która w licznych legendach opowiada o Kaszubach. Proponujemy wybór legendy znad morza, ale każdy nauczyciel może sam zdecydować o wyborze odpowiedniej legendy lub baśni. Zajęcia te można	

		połączyć z nauką piosenki i ułożeniem do niej układu tanecznego.	
II DOM I RODZINA			
1. Charakterystyczne budynki dla regionu kaszubskiego, dawniej i dziś	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sposoby budowania domów dawniej a dziś. ➤ Najstarsze domy w mojej miejscowości. ➤ Wizyta w skansenie. 	Uczniowie poznają charakterystyczne domy kaszubskie /mur szachulcowy, pruski, budowa zrębowa/, aby móc je odróżnić od domów z innych regionów Polski. Wspólnie zastanowimy się, dlaczego dawniej ludzie budowali domy inaczej niż dziś. Zaproponujemy dzieciom odszukanie najstarszego domu w swojej miejscowości oraz przeprowadzenie wywiadu z jego mieszkańcami. Podsumowaniem tej tematyki może być wyjazd do skansenu / Wdzydze, Kluki lub Nadole/.	
2. Codzienne obowiązki	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Prace domowe poszczególnych członków w rodzinie. ➤ Moje obowiązki w domu. ➤ Wzajemna pomoc i poszanowanie pracy. 	Realizując tę tematykę zwrócimy uwagę na to, że wszyscy członkowie rodziny mają swoje obowiązki. Przy tej okazji uczniowie poznają nazwy czynności wykonywanych w domu, nauczą się odmieniać	

		czasowniki. Uwrażliwimy dzieci na wzajemną pomoc w rodzinie. Zastanowimy się w czym możemy pomóc rodzeństwu, rodzicom, dziadkom. Zaproponujemy dzieciom napisanie listu, który będzie wyrażał szacunek do pracy.	
3. Zdrowie i choroby	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wizyta u lekarza – co mnie boli ? ➤ Naturalne sposoby zapobiegania chorobom i ich leczenie. 	Na co dzień nie omijają nas choroby. Przypomnimy sobie części ciała, aby powiedzieć co nas boli, co nam dolega. Ułożymy dialog między lekarzem a pacjentem. Zachęcimy uczniów do dowiedzenia się od osób starszych, jakie są domowe sposoby zapobiegania chorobom. Na podstawie babcinych recept możemy stworzyć „przepis na zdrowie”.	
III SZKOŁA I KLASA			
1. Szkoła dawniej i dziś	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Historia mojej szkoły. ➤ Przeznaczenie poszczególnych pomieszczeń w szkole. ➤ Zmiany zachodzące w wyposażeniu szkoły i sposobach prowadzenia zajęć. 	Podczas realizacji tej tematyki uczniowie będą poznawać historię swojej szkoły analizując kronikę szkolną. Przeprowadzą wywiady z najstarszymi mieszkańcami swojej miejscowości, dyrektorem i długoletnimi pracownikami	

		<p>szkoły. Interesujące z pewnością będzie zaproszenie emerytowanego nauczyciela, uczącego kiedyś w naszej szkole. Zwrócimy uwagę na zmiany, jakie nastąpiły w szkole, w wyposażeniu klas oraz w zachowaniu się uczniów i metodach pracy stosowanych przez nauczycieli. Uczniowie mogą zrobić plan szkoły i opisać dokładnie wszystkie pomieszczenia. Nauczą się układać i zadawać pytania swoim rozmówcom.</p>	
<p>2. Droga do szkoły, środki komunikacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Środki lokomocji, którymi docieramy do szkoły. ➤ Zachowanie się w środkach komunikacji miejskiej i podmiejskiej. ➤ Moja droga do szkoły. 	<p>Tym razem uczniowie poznają różne środki komunikacji, np.: samolot, statek, pociąg. Szczególną uwagę zwrócimy na te pojazdy, którymi uczniowie docierają do szkoły. Pisząc rozkład jazdy autobusów przypomnimy sobie godziny i liczebniki. Tematyka ta stwarza okazję do przypomnienia zwrotów grzecznościowych, które przydadzą się każdemu, kto korzysta ze środków masowej</p>	

		komunikacji. Uczniowie opowiedzą o swojej drodze do szkoły, w czasie której mijają sklepy, urzędy, domy i spotykają różnych ludzi. W swojej wypowiedzi spróbują zastosować liczne przysłówki i przyimki.	
IV ZAINTERESOWANIA I ZABAWY			
1. Wolny czas	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Planowanie wolnego czasu. ➤ Korzyści płynące z aktywnego spędzania czasu. 	Uczniowie posiadają już pewien zasób czasowników i rzeczowników. Umieją opowiedzieć o swoim hobby. W tym dziale poszerzą swoje słownictwo związane z własnymi zainteresowaniami i zaplanują swój wolny czas. Tematyka ta będzie okazją do wykazania korzyści płynących z aktywnego spędzania czasu wolnego i stworzenia plakatu promującego taki styl. Uczniowie zastanowią się też jak wpływa na nasz organizm bierność spędzanie czasu wolnego.	
2. Komputer	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wykorzystanie komputera do pracy i zabawy. ➤ Tworzenie prezentacji multimedialnej 	Dzisiaj nie wyobrażamy sobie już życia bez komputera. Uczniowie zastanowią się na zajęciach do	

	o Kaszubach.	czego można to urządzenie wykorzystać. Zajęcia przeprowadzimy w pracowni komputerowej, dowiemy się, czy komputer może być pomocny w nauce języka kaszubskiego. Uczniowie stworzą prezentację multimedialną na wybrany przez siebie temat związany z Kaszubami. Prezentacja może opowiadać o naszej miejscowości, o całym regionie lub o wybranym temacie, np. stroju kaszubskim.	
3. Zabawy dawniej i dziś	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Czym bawili się nasi dziadkowie? ➤ Projekt i wykonanie wybranej zabawki z przeszłości. ➤ Wyliczanki, odliczanki i rymowanki dawniej a dziś. 	Zachęcimy uczniów do rozmowy z dziadkami, którzy przekażą im wiedzę na temat dawnych zabaw. Wykorzystamy też literaturę w celu zapoznania się z tym tematem. Postaramy się stworzyć projekt zabawki sprzed kilkudziesięciu lat i wykonać ją samodzielnie. Zwrócimy uwagę, aby zabawka była z materiałów łatwo dostępnych i aby wykonanie jej było możliwe w klasie. Dowiemy się również od dziadków lub innych starszych osób, jakie były dawniej	

		wyliczanki, odliczanki i rymowanki. W szkole postaramy się je poprawnie zapisać.	
V PRZYRODA			
1. Wpływ pogody na pracę i wypoczynek człowieka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Znaczenie pogody w pracy rybaka, rolnika, murarza... ➤ Kalendarz prac w gospodarstwie rolnym i w ogrodzie. ➤ Wypoczynek latem i zimą. 	Realizując tę tematykę przypomnimy sobie poznane nazwy zawodów, aby dopasować do nich warunki pracy. Zastanowimy się jak pogoda wpływa na pracę ludzi. Zapewne decyduje o pracy w gospodarstwie rolnym, w ogrodzie i na morzu. Uczniowie ustalą, które prace można wykonać wiosną, latem, a które jesienią. Przy tej okazji utrwalimy nazwy czynności. W zależności od pogody planujemy też swój wypoczynek. Zwrócimy uwagę na możliwości wypoczynku letniego i zimowego, oraz na to co można robić podczas wakacji lub ferii.	
2. Znaczenie morza dla człowieka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dary morza. ➤ Praca człowieka związana z morzem. ➤ Turystyka nadmorska. 	Dary morza rozpatrujemy w różnych aspektach. Zwracamy uwagę na bogactwa naturalne, które daje nam morze. Zastanowimy się jakie zawody	

		wykonywać ludzie mieszkający nad morzem. Dzięki morzu w wielu miastach i wsiach nadmorskich rozwija się turystyka. Określimy nadmorskie walory turystyczne wybranych miejscowości. Spróbujemy wyjaśnić powiedzenie „morze żywi i bogaci”.	
3. Trawy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Trawy rosnące na łące. ➤ Wykonanie planszy demonstracyjnej traw w języku kaszubskim. 	Realizując tę tematykę udajemy się na łąkę, gdzie zbieramy różne okazy traw. Następnie odszukujemy w słowniku ich kaszubskie nazwy. Wykonujemy planszę demonstracyjną traw.	
4. Grzyby i owoce leśne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bogactwo runa leśnego i podszytu. ➤ Podział grzybów na jadalne i trujące. ➤ Zasady zachowania się w lesie. 	W tym dziale zwrócimy uwagę na to, co rośnie w runie leśnym i podszytu i jak jest wykorzystywane przez człowieka. Dokonamy podziału grzybów na trujące i jadalne. Określimy ich wygląd i cechy. Ustalimy zasady zachowania się w lesie i zapiszemy je w postaci regulaminu.	
5. Maszyny rolnicze dawniej i dziś	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wycieczka do muzeum, skansenu. ➤ Współczesne maszyny rolnicze. 	Tę tematykę proponujemy zrealizować przy okazji pobytu w skansenie. Oglądając dawne maszyny rolnicze, zastanowimy	

		się czym zostały zastąpione i jak ułatwiają pracę rolnikowi.	
6. Zabudowania gospodarskie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zagroda wiejska dawniej a dziś. ➤ Wykonanie makiety zagrody wiejskiej. 	Uczniowie poznali już wcześniej zagrodę wiejską w pobliżu swojego miejsca zamieszkania. W trakcie wizyty w skansenie mieli okazję zobaczyć jak kiedyś wyglądała zagroda. Zwrócimy więc uwagę na podobieństwa i różnice tychże zagród. Na zakończenie spróbujemy sami zaprojektować zagrodę wiejską i wykonać ją w formie przestrzennej makiety.	
VI ZWYCZAJE I OBRZĘDY			
1. Kolędnicy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ „Gwiôzdkka”. ➤ Przygotowanie inscenizacji kolędniczej. 	Oprócz tradycyjnych rozważań na temat świąt Bożego Narodzenia i wykonywania ozdób i dekoracji świątecznych, zapoznajemy uczniów z rodzajami grup kolędniczych na Kaszubach. Określimy cechy charakterystyczne dla „Gwiôzdkki”. Wyszczególnimy postaci, ich stroje i rekwizyty. Przygotujemy inscenizację wybranej grupy kolędniczej	

		i starym zwyczajem odwiedzimy domy okolicznych mieszkańców.	
2. Wielkanoc	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwyczaje wielkanocne w różnych regionach Polski – podobieństwa i różnice. ➤ Zawartość koszyczka wielkanocnego. 	<p>Uczniowie zapoznają się ze zwyczajami wielkanocnymi w różnych regionach Polski. Warto zwrócić uwagę na zwyczaje, które są charakterystyczne tylko dla naszego regionu, a które są wspólne. Tradycyjnie przygotowujemy wielkanocny koszyczek i dokładnie opiszemy jego zawartość.</p>	
3. Sobótka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwyczaje Nocy Świętojańskiej w różnych częściach Kaszub. ➤ Plecenie wianków. ➤ Ognisko i puszczanie wianków. 	<p>Noc Świętojańska jest radosnym czasem dla dzieci, ponieważ rozpoczyna ich ulubioną porę roku – lato. Zapoznamy dzieci ze zwyczajami towarzyszącymi tej nocy i wyjaśnimy ich symbolikę. Ciekawym doświadczeniem może być „rozprawa sądowa”, w której będziemy skarżyć kanię. Z czerwcowych kwiatów upleciemy wianki i puścimy je na wodę podczas wieczoru sobótkowego.</p>	

KLASA VI

Materiał nauczania	Tematyka	Założenia realizacyjne	Proponowane karty pracy
I MIESZKAMY NA KASZUBACH			
1. Postaci z mitologii kaszubskiej	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Postaci fantastyczne w baśniach i legendach. ➤ Elementy świata baśniowego w powieści A. Majkowskiego „Żecé i przigòdë Remùsa”. 	<p>Mityczny świat to w kaszubszczyźnie stolemy, krośnięta, zakłète królewianki, diabły, mory, widma i pokutniki. Poznamy ich w licznych legendach, podaniach i baśniach. Odkryjemy świat fantastycznych postaci, wierzeń i zwyczajów, które łączą się niejednokrotnie z realistycznym światem. Elementy baśniowego świata znajdziemy również w powieści A. Majkowskiego „Żecé i przigòdë Remùsa”. Analiza tej lektury będzie doskonałą okazją do wielu ćwiczeń językowych, gramatycznych i ortograficznych.</p>	
2. Geografia Kaszub – śladami Remusa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Miejsca, które odwiedził Remus. ➤ Miejsca, do których dziś zaprosilibyśmy Remusa. 	<p>Analizując powieść Majkowskiego będziemy poznawać wiele pięknych</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Opisy przyrody w powieści A. Majkowskiego „Żecé i przigòdë Remùsa”. 	<p>zakątków kaszubskiej ziemi. Spróbujemy odszukać je na mapie, tworząc przy tej okazji „Remùsowi szlak”. Na podstawie opisów przyrody oraz własnych doświadczeń spróbujemy stworzyć katalog miejsc, do których chcielibyśmy zaprosić Remusa.</p>	
3. Historia literatury kaszubskiej	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Florian Ceynowa – twórca piśmiennictwa kaszubskiego. ➤ Hieronim Derdowski – autor epopei „O panu Czôrlińszim co do Pùcka pò secë jachôł”. ➤ Siedem tomów słownika ks. Bernarda Sychty. 	<p>Na tym etapie edukacji warto przybliżyć uczniom twórców regionalizmu i piśmiennictwa kaszubskiego. Proponujemy sylwetki prekursorów kaszubszczyzny, którzy zostawili największy skarb współczesnemu pokoleniu w postaci wielkich dzieł naukowych i literackich.</p>	
4. Źródła pozyskiwania wiedzy o Kaszubach	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wiedza o Kaszubach zawarta w słownikach, encyklopediach, bedekerach, podręcznikach i innych publikacjach. ➤ Przekazy ustne na temat regionu kaszubskiego. ➤ Muzea skarbnicą wiedzy o Kaszubach. ➤ Multimedialne sposoby poszukiwania wiedzy o regionie kaszubskim. 	<p>Realizując tę tematykę postaramy się pokazać uczniom bogactwo informacji na temat Kaszub w dostępnych środkach przekazu. Od podstawowych informacji zawartych w tekstach pisanych przejdziemy do możliwości multimedialnego zasobu danych. Nie zapomnimy jednak o skarbnicy wiedzy jaką są muzea, które warto z uczniami odwiedzić.</p>	

II DOM I RODZINA

<p>1. Znane rody kaszubskie</p>	<p>➤ Dzieje wybranego rodu kaszubskiego związanego z najbliższą okolicą.</p>	<p>Pozналиśmy już ludzi zasłużonych dla Kaszub. Skoncentrujemy się teraz na znanych rodach kaszubskich. Spróbujemy odnaleźć taki ród w swoim miejscu zamieszkania. Poprzez wywiady, rozmowy postaramy się jak najwięcej dowiedzieć o pochodzeniu i życiu rodu. Może uda się nam dotrzeć do żyjących członków któregoś z rodu i dowiedzieć się, jaki mieli wpływ na rozwój regionu kaszubskiego.</p>	
<p>2. Stopnie pokrewieństwa w rodzinie</p>	<p>➤ Ja i moja rodzina. ➤ Bliżsi i dalsi krewni w mojej rodzinie.</p>	<p>Do tej pory w ramach tematyki o rodzinie zajmowaliśmy się najbliższymi członkami rodziny, tworzyliśmy drzewo genealogiczne, omawialiśmy zajęcia poszczególnych członków rodziny. W klasie szóstej możemy rozszerzyć tę tematykę. Przystwoimy sobie nazwy członków z dalszej rodziny, ustalimy stopnie pokrewieństwa. Możemy prześledzić pochodzenie nazwisk i zastanowić się, które</p>	

		z nich są typowo kaszubskie.	
3. Ubiór dawniej i dziś	<ul style="list-style-type: none"> ➤ „Szafa” mojej prababci. ➤ Zawartość mojej szafy. 	<p>O ubiorze rozmawialiśmy już w młodszych klasach. Teraz poszperamy w szafie swojej prababci. Na podstawie starych fotografii ustalimy elementy ubioru charakterystycznego dla poprzednich pokoleń i odszukamy ich kaszubskie odpowiedniki. Zastanowimy się, które części garderoby nosimy do dziś, które zostały zastąpione innymi, a które są dzisiaj zupełnie inne.</p>	
III SZKOŁA I KLASA			
1. Szkolna izba regionalna – gromadzenie i katalogowanie eksponatów	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tworzenie kart katalogowych eksponatów zgromadzonych w szkolnej izbie regionalnej. ➤ Przygotowanie wystawy muzealnej na wybrany temat. 	<p>Muzea jak wiadomo są skarbnicą wiedzy o regionie. Jeżeli mamy w szkole izbę regionalną warto przyjrzeć się bliżej znajdującym się w niej eksponatom. Postaramy się zebrać jak najwięcej informacji na ich temat, na temat ich pochodzenia i przeznaczenia. Stworzymy karty katalogowe wybranych eksponatów, ustalimy ich nazwy /mogą być różne w różnych regionach Kaszub/ i prawidłową pisownię. Na</p>	

		zakończenie zorganizujemy wystawę, podczas której zaprezentujemy zgromadzone eksponaty. Będzie to okazja do opowiedzenia o nich w języku kaszubskim zaproszonym gościom.	
IV ZAINTERESOWANIA I ZABAWY			
1. Plany wakacyjne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Plany wakacyjne zgodne z moimi zainteresowaniami. ➤ List z wakacji. ➤ Wspomnienia wakacyjne. 	Przed zakończeniem roku szkolnego wszyscy myślimy o wakacjach. W związku z tym snujemy plany z nimi związane. Spróbujemy zaplanować swoje wymarzone wakacje. Będzie to doskonała okazja do utrwalenia czasu przyszłego w ćwiczeniach pisemnych i wypowiedziach ustnych. Na podstawie wspomnień z poprzednich uczniowie zredagują list oraz opowiadanie.	
2. Przewodnik po Kaszubach	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Co warto zobaczyć na Kaszubach? ➤ Rozmówki polsko – kaszubskie dla turysty. 	Ten temat również jest związany z wakacjami, podczas których możemy zwiedzać piękne zakątki Kaszub. Przez cały rok poznawaliśmy geografę Kaszub. W oparciu o posiadaną wiedzę z łatwością wykonamy	

		przewodnik po Kaszubach. Ciekawym doświadczeniem będzie tworzenie rozmówek polsko – kaszubskich, w których znajdą się podstawowe zwroty grzecznościowe, pytania, odpowiedzi i wyrażenia umożliwiające porozumiewanie się w różnych sytuacjach.	
V PRZYRODA			
1. Prognoza pogody	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Radiowa prognoza pogody. ➤ Prognoza pogoda dla Europy 	Wielokrotnie poznawaliśmy elementy i symbole pogody. Potrafimy już dostrzegać zmiany pogody w różnych porach roku. na tym etapie możemy zająć się przepowiadaniem pogody. Proponujemy zrealizować to zadanie w ciekawy dla uczniów sposób, wchodząc w role prezenterów radiowych. Zacniemy od prezentowania pogody dla Polski, a następnie spróbujemy określać pogodę w innych krajach europejskich. Będzie to okazja do utrwalenia czasu przyszłego.	

2. Miasta nadmorskie, porty	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Typy portów. ➤ Wybrane miasta portowe na Kaszubach. ➤ Nauka piosenki „Jem jô rëbôk”. 	<p>W oparciu o poznaną literaturę kaszubską, zajrzeliśmy do wielu zakątków Kaszub. Chodząc „ślądami Remusa” poznaliśmy geografie Kaszub. Warto zatrzymać się nieco w północnej części Kaszub, gdzie miasta mają charakter portowy. Spróbujemy określić rodzaje portów i korzyści płynące z przemysłu nadmorskiego. Sprawdzimy, czy budowa portów miała wpływ na rozwój i wygląd miast. Przy okazji tej tematyki nauczymy się piosenki związanej z morzem. Proponujemy piosenkę „Jem jô rëbôk”.</p>	
3. Latarnie morskie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Szlakiem latarni morskich. 	<p>W dalszej części poznawania północnych Kaszub zajrzemy do miejsc, w których zbudowano latarnie morskie. Określimy wygląd latarni i ich znaczenie dla ludzi morza. Możemy pokusić się o zaprojektowanie latarni morskiej w pracy zespołowej według własnego pomysłu dzieci.</p>	
4. Zioła	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zastosowanie ziół w kuchni. ➤ Rośliny mające zastosowanie 	<p>W poprzednich klasach poznaliśmy różnorodność</p>	

	w lecznictwie.	roślinności w przyrodzie. W klasie szóstej skupimy się na nazywaniu, rozpoznawaniu i zastosowaniu ziół. Sięgnijmy zapewne do historii, która odkryje przed nami bogactwo „ziołowych mikstur”. Sprawdzimy, które zioła stosujemy do dziś w kuchni, a które zioła stosuje się w lecznictwie. Nie możemy zapomnieć o szerokim zastosowaniu ziół w kosmetyce.	
5. Znaczenie lasu dla człowieka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Korzyści, jakie daje nam las. ➤ Czynniki wpływające negatywnie na ekosystem leśny. ➤ Sposoby ratowania lasów. 	Las to nie tylko miejsce spacerów, czy grzybobrania. Musimy pamiętać o jego większym znaczeniu. Określmy w tym miejscu korzyści, jakie daje nam las w postaci czystego tlenu, drewna.... Zastanowimy się również jakie poczynania ludzi negatywnie wpływają na rozwój lasów i co można zrobić, żeby nie stwarzać zagrożeń dla lasów. Tę tematykę połączymy zapewne z ekologią, która zajmuje się ochroną środowiska. Możemy stworzyć plakaty zachęcające mieszkańców do ochrony lasów.	

6. Zagroda wiejska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Agroturystyka w zagrodach wiejskich na Kaszubach. ➤ Ogłoszenie gospodarstwa agroturystycznego w internecie. 	<p>Z zagrodą wiejską spotkaliśmy się niejednokrotnie w młodszych klasach. Znamy zabudowania i zwierzęta żyjące w zagrodzie. Wiemy też, że niektóre zagrody przystosowywane są na gospodarstwa agroturystyczne dla wczasowiczów. Spróbujemy więc odnaleźć najbliższe nam gospodarstwo agroturystyczne, aby zapoznać się z jego wyglądem i atrakcjami wypoczynkowymi. W szkolnej sali informatycznej spróbujemy zaprojektować ogłoszenie internetowe, w którym zaprosimy wczasowiczów do wypoczynku na łonie kaszubskiej natury.</p>	
VI ZWYCZAJE I OBRZĘDY			
1.Upominki bożonarodzeniowe.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Co chciałbym dostać w prezencie od Gwiazdora. 	<p>W okresie świąt Bożego Narodzenia utrwalamy i systematyzujemy wiedzę na temat zwyczajów, obrzędów, dekoracji, potraw i życzeń. W klasie szóstej proponujemy rozwinąć tę tematykę o marzenia związane</p>	

		z prezentami. Będzie to okazja do wprowadzenia czasu przyszłego w wypowiedziach ustnych i pisemnych. Pisanie listu do Gwiazdora to zadanie, którym łatwo zachęcić uczniów do pracy.	
2. Gwiżdże	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Charakterystyczne postaci występujących w „Gwiżdżach”. ➤ Przygotowanie inscenizacji „Gwiżdżów”. ➤ Nauka wybranych kolęd. 	Po zapoznaniu się z różnymi formami inscenizacji bożonarodzeniowych we wcześniejszych klasach, nadszedł czas na „Gwiżdże”, które mimo podobieństwa do „Gwiôzdkki”, różnią się od niej zasadniczo. Możemy zaproponować uczniom wyszukanie informacji o „Gwiżdżach” w dostępnych źródłach, po czym podzielić role między uczniów i przygotować inscenizację. Podczas przygotowywania występu pozwólmy dzieciom samodzielnie wykonać stroje i scenografię oraz wybrać kolędy.	
3. Wielki Tydzień	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Obrzędy Wielkiego Czwartku, Piątku i Soboty. ➤ Przygotowanie Drogi Krzyżowej w języku kaszubskim. 	W okresie świąt wielkanocnych zajmiemy się dość szczegółowo analizą Wielkiego Tygodnia. Omówimy obrzędy „Triduum Paschalnego” związane ze	

		<p>święceniem ognia i wody, adoracją Krzyża i grobem Pańskim. Przygotujemy też Drogę Krzyżową, do której rozważania napiszemy w języku kaszubskim. Możemy umówić się z księdzem na odprawienie jej w kościele parafialnym.</p>	
<p>4. Przysłowia wielkanocne i mądrość z nich płynąca</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wskazówki życiowe i wiedza płynąca z przysłów. ➤ Humor w przysłowiach. 	<p>Przysłowia przekazują wiedzę z pokolenia na pokolenie. Analizując przysłowia dotyczące okresu wielkanocnego poznamy zwyczaje, życie ludzi i wskazówki życiowe, które funkcjonują do dnia dzisiejszego. Postaramy się dostrzec humor przysłów wynikający z tego, że Kaszubi potrafią śmiać się z własnej głupoty. Spróbujemy odczytywać dosłowny i przenośny sens przysłów.</p>	

Zagadnienia gramatyczne w klasach IV - VI

- Odmiana wybranych rzeczowników, czasowników i przymiotników.
- Liczebniki porządkowe.
- Formy grzecznościowe: *Wasta, Wastna, Wě.*
- Zaimki dzierżawcze: *naji, waji.*
- Zaimki zwrotne: *sã, so.*
- Jotacja.
- Samogłoski nosowe: *q, ę .*
- Przeczenia: *nie, ni, nié.*
- Przysłówki.
- Tryb rozkazujący, przypuszczający wybranych czasowników.
- Wybrane formy czasu przeszłego i przyszłego czasowników.

CELE SZCZEGÓŁOWE I PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI PO ZREALIZOWANIU PROGRAMU

I etap nauczania kl. I – III

Mówienie

Uczeń:

- posługuje się poznanym słownictwem,
- buduje proste zdania,
- odpowiada na zadane pytania,
- zadaje proste pytania,
- formułuje proste wypowiedzi o swoim najbliższym otoczeniu,
- wygłasza z pamięci krótkie utwory wierszowane.

Słuchanie

Uczeń:

- rozumie proste polecenia,
- rozumie ogólny sens słuchanego tekstu.

Czytanie

Uczeń:

- czyta samodzielnie proste zdania,
- odszukuje w tekście potrzebne informacje,
- wykorzystuje zdobyte informacje w ćwiczeniach.

Pisanie

Uczeń:

- zauważa różnicę między wymową a zapisem graficznym wyrazu,
- poprawnie przepisuje krótkie teksty,
- konstruuje proste teksty użytkowe np. życzenia,
- rozpoznaje i zapisuje charakterystyczne dla języka kaszubskiego litery.

II etap nauczania kl. IV – VI

Mówienie

Uczeń:

- poprawnie artykułuje kaszubskie głoski,
- wypowiada się w zrozumiały dla otoczenia sposób,
- uczestniczy w rozmowie wykazując się umiejętnością zadawania pytań,
- tworzy opowiadania związane z poznanym tekstem literackim,
- tworzy swobodne teksty związane z otaczającą go rzeczywistością,
- wygłasza z pamięci utwory wierszowane i fragmenty prozy, stosując odpowiednią intonację.

Słuchanie

Uczeń:

- rozumie usłyszane lub przeczytane samodzielnie teksty,
- wyjaśnia ogólny i szczegółowy sens dłuższego tekstu,
- właściwie reaguje na usłyszane polecenia.

Czytanie

Uczeń:

- czyta samodzielnie dłuższe teksty,
- czyta tekst z podziałem na role,
- wyszukuje ważne informacje w tekście i wykorzystuje je odpowiednio w ćwiczeniach,
- inscenizuje wybrane fragmenty przeczytanego tekstu,
- korzysta ze słownika polsko – kaszubskiego oraz z innych źródeł informacji.

Pisanie

Uczeń:

- pisze tekst ze słuchu,
- konstruuje teksty użytkowe, np. list, zaproszenie, pozdrowienie,
- układa opis zgodnie z poznanymi zasadami gramatycznymi,
- przekształca poznane słownictwo zgodnie z potrzebami redagowanego tekstu.

Poza kształceniem sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisania w języku kaszubskim, kształci się również umiejętności z zakresu uczestnictwa w kulturze, poznawania jej korzeni i pogłębiania więzi uczuciowej z regionem kaszubskim.

OCENA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Ocenianie to proces polegający na określeniu zmian w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw ucznia zachodzących w trakcie trwania nauki.

Ocena z języka kaszubskiego powinna być informacją o aktywności i jakości pracy ucznia, jego indywidualnych możliwościach i predyspozycjach. Powinna również dostarczać wiedzy o osiągnięciach ucznia na danym etapie nauczania. Jej rolą jest mobilizowanie uczniów do efektywnej pracy i odczuwanie radości z uczenia się języka kaszubskiego.

Kryteria i zasady oceniania z języka kaszubskiego powinny być zgodne z wewnątrzszkolnym systemem oceniania.

W I etapie nauczania wiadomości i umiejętności ucznia podlegają ocenie opisowej. Nauczyciel w trakcie zajęć systematycznie obserwuje dziecko, gromadząc informacje na temat jego predyspozycji, zainteresowań, trudności, zachowań i postaw. Ocena może być wyrażona gestem, słowem lub pisemną

informacją. Nauczyciel w celu wnikliwej i obiektywnej obserwacji ucznia może wypracować narzędzia (karty obserwacji, karty samooceny, arkusze diagnostyczne...), które umożliwią mu diagnozowanie postępów ucznia.

W II etapie nauczania umiejętności ucznia podlegają również bieżącej ocenie. W klasach starszych należy położyć nacisk na stałe motywowanie ucznia do nauki języka kaszubskiego. Aby to założenie osiągnąć, należy jasno określić kryteria oceny, które będą uwzględniać zarówno sprawności językowe, jak i zainteresowanie przedmiotem, aktywność i systematyczność, wiedzę o regionie oraz udział w uroczystościach i konkursach.

Nauczyciel opracowuje przedmiotowy system oceniania, z którym zapoznaje uczniów i rodziców. Pracę uczniów ocenia w ciągu roku szkolnego, a ocenę semestralną i końcową wystawia zgodnie z wewnątrzszkolnym systemem oceniania.

EWALUACJA

Nauczyciel pracujący z programem „Z kaszëbsczim w szkòle” systematycznie dokonuje jego ewaluacji po każdym roku nauki. W związku z tym, że tematyka zajęć może być traktowana w dowolnej kolejności, nauczyciel powinien niezrealizowane treści przenieść do kolejnej klasy, a zrealizowane wcześniej wykluczyć z treści wyznaczonych dla wyższej klasy.

Prowadzący zajęcia po każdym etapie nauczania powinien sprawdzić, czy proponowana tematyka, metody i formy pracy oraz sposób oceniania umożliwiły realizację wytyczonych przez program celów. Wnioski z przeprowadzonej analizy mogą posłużyć do ewentualnej modyfikacji programu oraz zachęcić innych nauczycieli do tworzenia autorskich programów dostosowanych do indywidualnych potrzeb szkoły i środowiska.